

“บวชควาย” ใน “บุญบั้งไฟ”

ประเพณี พิธีกรรม ตำนานและความเชื่อ
ท้องถิ่น อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

Buad Kwai-Boon Bang Fai:

the Local Ritual to Worship the Ancestor's Spirit in Chiang Kwan District, Roi-Et province.

- 1) บ้านแปด ตำบลเชียงขวัญ อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) บ้านเขื่อง ตำบลบ้านเขื่อง อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3) บ้านหวายหลิม ตำบลพระเจ้า อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด
- 4) บ้านหมุ่บัน ตำบลหมุ่บัน อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

“บวชควาย” ใน “บุญบังไฟ”

ประเพณี พิธีกรรม ตำนานและความเชื่อท้องถิ่น อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด

Buad Kwai-Boon Bang Fai:

the Local Ritual to Worship the Ancestor's Spirit in Chiang Kwan District, Roi-Et province.

๖๖

...ควายโตนี้บ่แม่นควายอยู่ไฮ่แล่นมาหา ควายโตนี้บ่แม่นควายยุนาแล่นมาสู่ ควายตั้งแต่ปู่มารดา ควายอาสาค้ำบ้านควายบ่ค้ำนแล่นขาแข็ง กำลังแข็งขึ้นหน้า แสงแก่กล้ากว่าเพิ่นทั้งหลาย คันไฟเห็นควายโตนี้ คันแม่นผู้เฒ่ากะให้จูงเอาแขนหลาน คันแม่นแม่มานกะให้อุ้มท้องแล่น คันอยากหมั้นคันแก่นให้เอามือลูบหลัง ควายยืนฟังหยีหน้า ควายยืนถ้าให้โจมตี... บาดควายบักตุ๊กได้ล้วยเล่นๆ จนมีลูกแม่นอีหลี...

๑๑

“

“...THIS BUFFALO IS NOT THE NORMAL ONES IN THE RICE FIELD BUT HE REPRESENTS OUR ANCESTORS AND THE GUARDIAN SPIRIT THAT PROTECTS OUR VILLAGE. HE IS STRONGER THAN THE OTHER BUFFALOS. IF SEEN AT ANY PLACES, THE GRANDPARENTS MUST TAKE THEIR CHILDREN OUT OF HIS AND THE PREGNANT WOMEN HAVE TO RUN AWAY. IF YOU WANT THE BUFFALO TO BE TAME AND YOU BETTER GENTLY TOUCH ITS BACK. THEN THE BUFFALO BECOMES EVENTUALLY COMPLIANT AND READY FOR THE ORDERS...”---

”

ประเพณีบวชควายเป็นประเพณีพิธีกรรมตามคติความเชื่อเรื่องผีของสังคมดั้งเดิม หลายชุมชนในอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด คือ บ้านเชียง ตำบลเชียง, บ้านแมด ตำบลเชียงขวัญ, บ้านห้วยหลิม ตำบลพระเจ้า และบ้านหมูม่น ตำบลหมูม่น ยังคงดำรงอยู่จนปัจจุบัน เป็นการประสมประสานกันอย่างสนิทแนบแน่นระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีปอบ

BUAD KWAI (BUFFALO'S ORDINATION) IS A TRADITION BASED ON THE LOCAL BELIEF IN SUPERSTITION AMONGST THE MEMBERS OF AN OLD-FASHIONED SOCIETY. THE TRADITION IS CURRENTLY BEING PERFORMED BY LOCAL PEOPLE WITHIN MANY SUB-DISTRICTS IN CHIANG KHWAN DISTRICT INCLUDING BAN KHUANG IN KHUANG SUB-DISTRICT, BAN MAED IN CHIANG KHWAN SUB-DISTRICT, BAN WAI LUAM IN PRA CHAO SUB-DISTRICT, AND BAN MOO MON IN MOO MON DISTRICT. THE TRADITION IS APPARENTLY A MODERATE COMBINATION BETWEEN THE BUDDHIST PRINCIPLE AND THE LOCAL RESPECT TO THE ANCESTOR SPIRIT.

ชาวบ้านเขตอำเภอเชียงขวัญ ยังสามารถยืนหยัดรักษาประเพณีพิธีกรรมบวชควายของตนไว้อย่างเหนียวแน่นจนปัจจุบัน มีเหตุอะไร ที่เป็นปัจจัยสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ที่มีพลังให้พวกเขา มีความมั่นใจและภูมิใจ จนสามารถยืนหยัดเผชิญหน้ากับอิทธิพลจากภายนอกได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาให้ละเอียดและลึกซึ้ง นี่คือเสน่ห์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่ควรชื่นชมและยกย่องเป็นอย่างยิ่ง

THE LOCAL PEOPLE IN CHIANG KHWAN STRONGLY PERFORM AND MAINTAIN “BAUD KWAI” FROM THE PAST THE PRESENT. SO WHAT ARE THE FACTORS THAT HELP THEM STRENGTHEN THEIR “IMMUNITY” SO THAT THEY CAN HANDLE THE OUTSIDE INFLUENCES WITH THEIR PRIDE AND CONFIDENCE? THIS SEEMS TO BE A HIGHLIGHT FOR AN IN-DEPTH STUDY. THE TRADITION IS THE CHARM OF LOCALITY AND IT IS DEFINITELY ADMIRABLE.

ประเพณีบวชควาย เป็นประเพณีที่มีแบบแผนการปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นภูมิปัญญาการอยู่ร่วมกันของสังคมที่แฝงไว้ในขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เกี่ยวกับการขวน้ำขอฝน จะมีการจุดบังไฟเพื่อเสี่ยงทาย จำนวน 3 บั้ง 2 บั้งแรกจะเสี่ยงทายฟ้าฝน ภูมิอากาศ หากบังไฟขึ้นตรง ฝนฟ้าอากาศปีนี้จะดี น้ำท่าจะบริบูรณ์ บั้งสุดท้าย จะเสี่ยงทายชีวิตของผู้คนภายในชุมชนว่าจะมีความสุขราบรื่นหรือไม่ในปีนี้ ซึ่งเดิมผู้นำหรือเจ้าเมืองมีบทบาทในการจัดขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชุมชนของตน ว่าจะมีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ในฤดูกาลผลิตที่จะเริ่มขึ้น

BAUD KWAI IS A LONG-HISTORY TRADITION THAT REPRESENTS THE LOCAL WISDOM IN LIVING AND RAINING CEREMONY. THREE PIECES OF BANG FAI WILL BE SHOOTING DURING THE TRADITION. THE FIRST TWO PIECES PREDICT THE RAIN AND CLIMATE. IF THE BANG FAI GOES STRAIGHT UP, IT MEANS THE WEATHER WOULD BE FAVORABLE THROUGHOUT THE YEAR. FINALLY, THE THIRD ONE PREDICTS WHETHER THE PEOPLE WOULD LIVE THEIR LIFE SMOOTHLY AND HAPPILY OR NOT. EITHER THE LEADER OR GOVERNOR TAKE A GREAT ROLE IN MANAGING THE TRADITION TO ENCOURAGE THE SPIRIT OF THE MEMBERS WITHIN THEIR COMMUNITY BY CONFIRMING THAT THE PLANTS AND CROPS WOULD BE FRUITFUL DURING THE HARVESTING SEASON.

ชื่อเรียกควาย มีหลายชื่อ ชุดคำศัพท์บวชควายจำเพียงบางส่วน ที่มีความสำคัญเฉพาะคือคำว่า ควาย หลวง, ควายผิว, ควายจำ, หมอควาย, ควายฮ้า

MANY OF NAMES WERE USED TO CALL THE “KWAI” (BUFFALO) AND DESCRIBED IN A SET OF TECHNICAL TERMS INCLUDING KWAI LUANG, KWAI PIW, KWAI JA, MOR KWAI, AND KWAI HA.

ควายหลวง “ควายญาพ่อหลวง” อันหมายถึง ควายของเจ้าพ่อโฮงแดง (ปู่เจ้าโฮงแดง) ที่เคยเป็นผู้สร้างเมืองขึ้นที่บ้านแมต โดยความหมายจึงไม่ใช่ควายธรรมดา แต่เป็นควายผีเจ้าเมือง เมื่อเข้าพิธีกรรมบวชเป็นควายแล้ว ผู้คนจึงยกมือไหว้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ใครจะลบหลู่ดูหมิ่นไม่ได้ ต้องพบกับภัยพิบัติ

ควายจำ, ควายผิว เป็นชื่อของคนผู้รับบวช เป็นควาย ชื่อนายผิวแต่ชาวบ้านก็เรียกชื่อ “จำ” ซึ่งนายผิวหรือนายจำ เป็นอดีตควายญาพ่อหลวงอยู่ที่บ้านดอนแดง ตำบลเชียงขวัญ

หมอควาย เป็นคำที่ชาวบ้านเรียกคนที่ได้บวชเป็นควายเช่นกัน แต่ปัจจุบันนี้อาจไม่ค่อยได้ยินและไม่นิยมเรียกแล้ว

ควายฮ้า จากวัดเจตวันนุกมพาสาลาว ได้ให้ความหมายฮ้า ว่า ว. ใหญ่, มาก, หลาย, เปลี่ยว เมื่อรวมคำกันเป็นควายฮ้า ย่อมให้ความหมายว่า ควายใหญ่, ควายเปลี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับชื่อควายหลวง

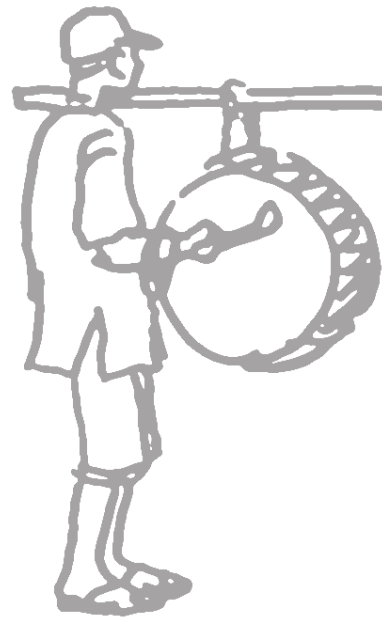
KWAI LUANG (THE ANCESTOR'S BUFFALO) OR "KWAI YA POR LUANG" IS SPECIALLY REFERRED TO CHAO POR HONG DAENG (PU PAO CHAO HONG DAENG) WHO WAS A FOUNDER OF BAN MAED. A PERSON WHO WAS ASSIGNED TO BE THE KWAI WILL BE RESPECTED BY THE OTHER MEMBERS AND THOSE WHO INSULT HIM WOULD SUFFER IN SOME KINDS OF DISASTER. "KWAI PIW" OR "KWAI JA" WAS NAMED AFTER "PIW", A MAN WHO WAS SELECTED AS KWAI YA POR LUANG (THE ANCESTOR' BUFFALO) AT BAN DON DAENG IN CHIANG KHWAN DISTRICT. SOME PEOPLE CALLED HIM "JA", "HA" IS A LAO WORD THAT MEANS HUGE, PLENTY, YOUNG AND WILD. THEN, KWAI HA IS REFERRED TO A HUGELY YOUNG AND WILD BUFFALO THAT FITS IN THE CHARACTER OF KWAI LUANG. "MOR KWAI" IS ANOTHER WORD THAT THE LOCAL PEOPLE CALL A MAN WHO WAS SELECTED AS THE KWAI BUT IT IS NOT POPULARLY USED IN THE PRESENT TIME.

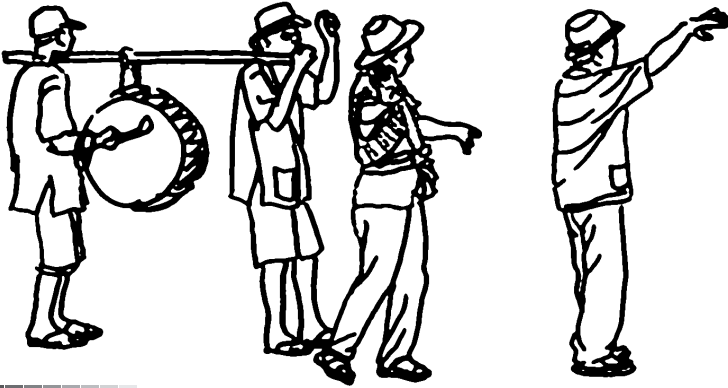
องค์ประกอบของควาย

1) สี ใช้สีดำจากขี้หมื่นหม้อ (เขม่าไฟ) หรือสีน้ำเงินเข้มจากสีครามที่เคยใช้ย้อมผ้าฝ้าย ให้ทั่วตัวตั้งแต่หัวจรดเท้า สีขาวและสีแดงที่บาดตาทั้งสองข้างด้วยปูนขาวและปูนแดง ทาสบ (ริมนีปาก) ด้วยสีแดงจากปูนแดง (ภายหลังใช้แป้งขาวและลิปสติกสีแดง) 2) เขา แต่ละหมู่บ้านมีความแตกต่างกัน เช่น บ้านเชียงจะมัดเขาเข้ากับเส้นผมใช้แป้งข้าวปุ้นพอกที่หัว เขาทั้งสองจะใช้เส้นด้ายผูกปลายทะแยงเข้าหากันเป็นรูปกากบาท บ้านหวายหลิมมีกรรมวิธีเดียวกันกับบ้านเชียง แต่ปลายเขาจะมีพู่มีเส้นด้ายผูกโดยรอบจากเสาไปหาอีกเสาเป็นสี่เหลี่ยม ส่วนเขาบ้านแมดจะทำเขาแหลมเล็กจำนวน 4 เขาติดส่วนบนซึ่งมีลักษณะเป็นหมวกครอบ ส่วน

บ้านหมู่มัน ใช้ส่วนในของหมอกนิรภัยซึ่งเป็นโคมทาสีดำแล้วใส่เขาขนาดใหญ่จำนวน 2 เขา ติดใบหูที่มีรูปแบบของหูกวายเป็น 2 หู ในหมวกด้วย การแสดงลักษณะดังกล่าวอาจเพื่อสื่อว่านี่ไม่ใช่ควายธรรมดา เป็นควายของญาพ่อหลวงอันศักดิ์สิทธิ์ 3) เครื่องเพศ ทำด้วยไม้ท่อนใหญ่ บ้างก็ทาสีดำส่วนปลายทาสีแดง 4) หมอยเส้นฝ้ายหรือไหมสีดำที่โคนอวัยวะเพศของควายหลวงไปด้วย โดยความเชื่อว่าเป็นฝ้าย-ไหม มงคลกับชีวิตครอบครัว เช่นนำไปเก็บรักษาไว้บนหิ้งเปิง (หิ้งผี, หิ้งพระ, เครื่องราง), นำไปใส่กระดิ่ง กะจ๋อเลี้ยงม้อน จะเจริญดี ได้ฝึกหลอก (ฝึกไหม) สมบูรณ์ดี ได้ไหมมาก และสวยงาม, บางคนนำไปผูกข้อแขนลูกหลาน เป็นฝ้ายมงคล ช่วยคุ้มครอง เป็นต้น 5) ท่าพอน ต้องยกมือทั้งสองข้างขึ้นสูงเสมอ ถึงระดับไหล่ ระดับหูและหัว แต่ส่วนมากมักจะชูสองมือขึ้นพอนสูงกว่าระดับหัวเกือบตลอดเวลา เมื่อมีจังหวะโอกาสก็จะพอนเดินใส่กลุ่มคนให้สมกับเป็นควายหลวง ควายจำที่มีพฤติกรรมเก้งก้าง มีพลังของความเป็นหัวหน้า จำฝูงเหนือควายทั่วไป และสมกับความเป็นควายฮ้ำที่เปลี่ยวและถึก แต่ก็ต้องอยู่ในความพยายามควบคุมของเจ้าของคนเลี้ยงที่จับคุมสายบักกะโหล่ง และมีพริ้ว (จำลอง) คอยบังคับห้ามปรามไว้ การยกมือขึ้นสูงนี้ ดูเสมือนเป็นสัญลักษณ์ตั้งวงสูงอย่างเขาควายเป็น 6) บักกะโหล่ง (บางแห่งจะเรียก บักกะหิง, พรวนทาม ก็มี) ทำด้วยโลหะทองเหลือง เป็นเครื่องสัญญาณเสียง คล้องคอควายทั้งในตอนเลี้ยง, เดินทาง ซึ่งควายหลวงจะใช้วิธีคล้องไหล่ แทนการคล้องคอ บ้างก็สะพายเฉียง บ้างก็สะพายลงข้างเดียวกับไหล่ บักกะโหล่ง เป็นโลหะ มีหลายลูกหลายขนาด ผูกติดกับสายเชือกเส้นใหญ่มีน้ำหนักมาก

การเล่นเช่นสรวงบูชาของการบวชควายก็เพื่อบูชาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ อันมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารสัตว์ใหญ่ น้อยตามฤดูกาล
BUAD KWAI IS LIKELY THE SACRIFICE TO THE SUPERNATURAL POWER FOR FERTILITY AND PLENTIFUL CROPS AND ANIMALS THROUGHOUT THE SEASONS.

คนในพิธีกรรมบวชควาย ก่อนจะเข้าทำพิธีคารวะบอกกล่าวขอกับผีปู่ตา หรือ ผีเจ้าปู่ หรือเจ้าปู่ จะนุ่งกางเกงขาสั้นสีดำ แต่งส่วนต่างๆ ของร่างกายลือเลียนควายดำ ด้วยการใช้สีดำจากเขม่าไฟ สีนํ้าเงินจากสีครามที่ใช้ย้อมผ้า สวมเขาควาย โดยทำเป็นสี่แถว ตั้งอยู่บนฐานเส้นวงกลมจะสวมเขาให้ติดแน่นกับหัว ต้องใช้เชือกผูกมัดติดกับปอยเส้นผมแล้วใช้แป้งหรือขี้เถ้าช่วยย้าให้แน่นขึ้น เพื่อว่าเวลาออกฟ้อนเป็นขบวนจะไม่หลุดพร้อมผูกอวัยวะเพศทำด้วยไม้ท่อนใหญ่สีดำส่วนปลายทาสีแดง พร้อมเส้นฝ้ายหรือไหมให้เป็นสัญลักษณ์ที่พิเศษสมกับเป็นควายหลวง เต็มจ้ำ ทำพิธีคารวะบอกกล่าวเจ้าปู่ด้วยเครื่องพิธีสำคัญ ในสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิม คือ ขัน 5 มีดอกไม้ขาวและเทียนผึ้ง อย่างละ 5 คู่ อุบิษฌาย์ ทำหน้าที่บวชควายหลวงและกล่าวคำเลี้ยงกลอง เจ้าของควายหรือคนเลี้ยงควาย หน้าที่ถือพริ้วดวงใหญ่ทำด้วยไม้จริงเนื้ออ่อน คอยจับสายบังกะโหล่งที่คล้องไหล่เขย่าบังคับควาย นางหว่า จะแต่งใบหน้าแบบผู้หญิงที่ต้องผัดหน้าทาแป้งและทาสีแดง นุ่งเสื่อและกระโปรงชุดสีแดง มีเครื่องถือที่สำคัญขาดไม่ได้คือ ต้องถือร่มและคอนเสียมห้อยตะกร้าไว้บนป่าตลอดเวลา

BEFORE STARTING THE BAUD KWAI TRADITION, THE LOCAL PEOPLE WILL ASK FOR PERMISSION FROM “PHEE PU TA” OR “PHEE PU CHAO” (THE ANCESTOR’S SPIRIT) TO PERFORM THEIR ACTIVITY. THE KWAI BASICALLY WEAR BLACK SHORTS AND DRESSED IN A BUFFALO SUITE THAT WILL BE PAINTED BLACK AND BLUE. THEY ALSO PUT ON 2 PAIRS OF HORN ON THEIR HEAD; THE HORNS WILL BE STRICTLY ATTACHED TO THE HEAD WITH EITHER FLOUR PASTE OR RESIN SO THAT THEY WON’T LOSE WHILE THE KWAI ARE DANCING. THE CARVED WOODEN STICK WILL BE TIED AROUND THEIR WAIST AS A SYMBOL OF LINGA. “TAO CHAM” IS A LOCAL SORCERER WHO CONDUCTS THE TRADITION BY OFFERING THE 5 NECESSITIES OF THE TRADITIONAL AGRICULTURE INCLUDING 5 PAIR OF WHITE FLOWERS AND CANDLES TO ASK FOR PERMISSION FROM THE ANCESTOR’S SPIRIT BEFORE PERFORMING THEIR ACTIVITIES. “UPPATCHA” IS THE CHIEF OF BUDDIST MONKS AND THE KEY PERSON TO PERFORM THE BUAD KWAI (ORDINATION) AND TO ADDRESS THE KAM LIANG KLONG (CELEBRATING SPEECH). “NANG WA” WILL PUT ON HER MAKE-UP AND BE DRESSED IN RED. SHE ALSO HOLDS AN UMBRELLA AND CARRIES A SPADE HUNG WITH A BASKET ON HER SHOULDER. THE BUFFALO’S OWNER WILL USE ONE HAND HOLDING A LARGE KNIFE MADE FROM WOOD AND ANOTHER TO HOLD A BELL TIED ON A BUFFALO’S NECK.

นอกจากนี้ ยังมี ควายสำรอง คือ ควายที่แต่งตัวตามขั้นตอน แต่ไม่ได้เข้าพิธีกรรมบวชควาย ซึ่งอาจเป็นการซ่อมของคณะ บวชควาย มักแต่งควายสำรองก่อนวันจริงประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่ออบกัญญาตามหมู่บ้านต่างๆ กลุ่มชบวนทั้งหญิงชายประมาณ 20 คน, กลุ่มคณะนี้กตดนตรีบรรเลงตามหลังตีกลองเลง, ควายน้อย (แต่งเล่น) ซึ่งจะมีหลายกลุ่ม หลายวัย ทั้งวัยฉกรรจ์ วัยรุ่น (ระดับมัธยม) และวัยเล่น (ระดับประถม) พวกเขาบรรดากลุ่มควายน้อยดังกล่าวนี้ มักชอบสนุกม่วนซื่น และคณะนางงิ้ว บางครั้งเรียกว่า คณะสาวประเภทสอง คณะเซ็งธรรมะก็เรียก เป็นกลุ่มชายแต่งกายเลียนแบบหญิง มีประมาณ 10-15 คน ถือร่ม สมทบชบวนควายเพื่อสร้างสีสัน

เครื่องดนตรี เครื่องดนตรีตามประเพณีการท้องถิ่นที่สืบทอดกันเรื่อยมาเป็นหลัก ได้แก่ กลองเลง เป็นกลองที่ซึ่งด้วยหนังทั้งสองหน้า ใช้สองคนหาม โดยคนหามข้างหลังเป็นคนตี พวงฮาด สำหรับตีเหมือนฆ้องทองเหลือง หล่อเป็นรูปทรงกลมคล้ายกับฆ้องแต่ไม่มีจุ่ม ฉาบ ฉิ่ง ฆ้อง และกลองกิ่ง เป็นต้น

MUSIC INSTRUMENT MAINLY CONSISTS OF ANY PIECES OF TRADITIONAL ONES. KLONG LENG (DRUM) IS A TWO-SIDED DRUM CARRIED BY 2 PEOPLE. THE ONE ON THE BACK WILL BEAT THE DRUM. PANG HAD IS A MUSIC INSTRUMENT THAT LOOKS LIKE A BRASS GONG. CYMBALS, SMALL-CYMBALS, GONG, AND KLONG KING

คำเลี้ยงกลอง เป็นคำที่อุปัชฌาย์ต้องกล่าวเป็นขั้นตอนพิธีกรรมเพื่อใช้เปลี่ยนสถานภาพของควาย ก่อนการออกพ็อนและลงเล่นบวก ใส่พรวนทาม รวมถึงเพื่อเรียกขวัญกำลังใจให้กับทางคณะชบวนควาย เกิดความฮึกเหิมรักสามัคคีกัน

CELEBRATING SPEECH IS THE SENTENCES TO BE ADDRESSED BY THE CHIEF OF THE BUDDHIST MONKS IN ORDER TO ASSIGN A PERSON AS THE KWAI AND ALSO TO CHEER UP THE SPIRIT AMONGST A GROUP OF KWAI IN THE PARADE.

ทั้งนี้ ก่อนถึงวันบวชควายจ่า นั้น จะมีช่วงเวลา que เรียกว่า “ม้อออกเล่น” จะมีการส่งข่าวด้วยขบวนควายรอง แห่ขบวนไปยังหมู่บ้านต่างๆ เป็นการส่งข่าวงานบุญบังไฟที่กำลังจะมาถึง

A DAY BEFORE THE BUAD KWAI DAY IS CALLED “MUA OK LEN” (PLAY DAY), A PARADE OF KWAI WILL BE MARCHING AROUND TO VISIT THE NEARBY VILLAGES TO REMIND THE OTHER MEMBERS THAT “BANG FAI FESTIVAL IS ABOUT TO START.

ตลอดเวลาสอง-สามวัน นับแต่เริ่มทำพิธีบวชควาย เมื่อบวชแล้ว จะเอา “เขา” ออกไม่ได้ ไม่อาบน้ำ ไม่หลับนอนกับเมีย จนกว่า จะสึกในวันจุดบังไฟ ซึ่งภายหลังความเชื่อที่ต้องปฏิบัตินี้เริ่มคลายไปบ้างแล้ว วันสึก เป็นวันสุดท้ายวันเดียวกันกับวันจุด เมื่อทำพิธี เจริญเสลี่ยงญาพ่อปู่ขึ้นสู่ที่ตั้งในบริเวณลานจุด ทางคณะควายก็เริ่มทยอยกลับมาดอนห่อเพื่อสึกควาย ด้วยการบอกกล่าวผีปู่ตาเพื่อขอลา ออกจากการเป็นควายหลวงในครั้งนี้-ปีนี้ โดยมีกะจ้ำเป็นผู้ยกเครื่อง ชัน 5 ภายในศาลปู่ตา แล้วบอกกล่าวขอหมอบควายหลวงลาสึกต่อ ผีปู่ตา จากนั้น ชาวคณะก็จะช่วยกันปลดเครื่องสัญลักษณ์สำคัญออก จากร่างหมอบควาย เป็นอันเสร็จสิ้นประเพณี “บวชควาย” ของปีนั้น

THE TRADITION WILL LAST FOR A FEW DAYS AND THE KWAI MUST PUT ON THEIR “HORNS” THROUGH THE PERIOD OF THE CELEBRATION AND ARE NOT ALLOWED TO SLEEP AT HOME WITH THEIR WIVES UNTIL THE BANG FAI IS LIGHTED UP. NOWADAYS, THIS RULE BECOMES MORE FLEXIBLE.

LEAVE DAY IS THE FINAL DATE OF BEING THE KWAI AND IT IS THE SAME DAY THAT THE BANG FAI IS LIGHTED UP. ON THAT DAY, THE SALIANG YA PO PU (THE ANCESTOR’S LITTER) WILL BE LOCATED AT THE CENTER OF THE BANG FAI FIELD AND THEN THE KWAI WILL RETURN TO THE DON HOR AND ASK THE ANCESTOR’S SPIRIT FOR PERMISSION TO STOP BEING THE KWAI. AFTER THAT, THE OTHER MEMBERS WILL TAKE OFF THEIR BUFFALO SUITE AND ANY SYMBOL OF BEING MOR KWAI. SO THIS IS THE FINAL STAGE OF “BUAD KWAI” TRADITION.

สนับสนุนโดย:

โครงการ 1 คณะ 1 ศิลปวัฒนธรรม: การผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ประเพณีการเล่น
ในพิธีกรรมท้องถิ่น กรณี บวชควายจำในงานประเพณีบุญบั้งไฟในเขตพื้นที่อำเภอเชียงขวัญ
จังหวัดร้อยเอ็ด 2559

CREATED:

NARONGSAK RAWARIN (HEAD), CHAWANAKORN CHANNAWET, BANJONG
BURINPRAKON, AND PREECHA SRIBOONSUD (CO-RESEARCHERS), THE RESEARCH
INSITUTE OF NORTHEASTERN OF ART AND CULTURE IN ASSOCIATION WITH DIVISION
OF RESEARCH FACILITATION AND DISSEMINATION, MAHASRAKHAM UNIVERSITY.

SPECIAL THANKS:

ขอขอบคุณ

นายน้อย ชลเทพ. ควายจำบ้านเชียง

นายสุนันต์ บำรุงเอื้อ. ควายจำบ้านแมด

นายทองมี อาจสัมพันธ์. ควายจำบ้านหวายหลิม

นายประสิทธิ์ แน่นอุดร. นางหว่าบ้านเชียง

นายประมวล เจริญเขต. นางหว่า, อุบัติฆมายบ้านหวายหลิม

นายสวาท อาจชำนาญ. ผู้คุมกองควาย/ตำรวจควายจำบ้านแมด

นายहुดี ชาวศรี. อุบัติฆมาย/กะจำบ้านบ้านแมด

นางสุ บังบัวบาน. หัวหน้าแม่บัวระมัดควายจำบ้านเชียง

นายถวิล ฐานีวรรณ. คณะควายจำบ้านเชียง

นายถวิล ปินล่อ. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านเชียง

นายอรุณกร คำภักดิ์. กำนันตำบลเชียง

นายชัยยันต์ เทพบาล. กำนันตำบลเชียงขวัญ

นงนิตย์แสง อารีเอื้อ. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านหวายหลิม.

นายสุริยันต์ ศรีมาเมือง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 บ้านหมู่มั่น.

นายชตะวัน สุวรรณศรี. ครูโรงเรียนเชียงขวัญพิทยาคม

ว่าที่ร้อยตรี วีรพล ธิติเมธาวัฒน์. บ้านเชียง

นายเอกชัย เจริญศิริธนากร. บ้านแมด

และ ขอขอบคุณ พี่น้อง บ้านแมด ตำบลเชียงขวัญ, บ้านเชียง ตำบลเชียง, บ้านหวายหลิม ตำบล
พระเจ้า และบ้านหมู่มั่น ตำบลหมู่มั่น อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่กรุณาคณะเก็บข้อมูล

คณะที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ ฤทธิเดช: อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ประยุกต์ ศรีวิไล: รองอธิการบดีฝ่ายแผนและกิจการพิเศษ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ: ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา: รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและแผน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ สาสี: รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและวิชาการ
อาจารย์สถิตย์ แจ็กมา: รองผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิทัศน์
รองศาสตราจารย์วิภา วิสเพ็ญ: ผู้เชี่ยวชาญประจำสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
นางฉวีวรรณ อรรถะเศรษฐ์: ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

คณะผู้จัดทำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย นิลอาจิ: ผู้เชี่ยวชาญประจำสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
นายณรงค์ศักดิ์ ราวะรินทร์: หัวหน้าคณะทำงานโครงการฯ
นายชวนากร จันนาเวช: กรรมการผู้ร่วมโครงการฯ
นายปรีชา ศรีบุญเศษ: กรรมการผู้ร่วมโครงการฯ
นายบรรจง บุรินประโคน: กรรมการผู้ร่วมโครงการฯ

ภาพประกอบ

RAIN MASTER
น. นรินทร

รูปเล่ม

SREEBOONSED MATRCHAI
BLACKRIVER WHITEWIND

คณะผู้ประเมินคุณภาพสื่อสร้างสรรค์

รองศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ ธรรมวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาติ มณีโชติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา สาคร

การติดต่อ

ที่อยู่: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน 269/2 ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม 44000
โทรศัพท์: 0-4372-1686
โทรสาร: 0-4372-1686
โฮมเพจ: [HTTPS://RINAC.MSU.AC.TH/](https://rinac.msu.ac.th/)
โฮมเพจ: [HTTP://RESEARCH.MSU.AC.TH/ART_CULTURE/INDEX.PHP?PAGE=MAIN](http://research.msu.ac.th/art_culture/index.php?page=main)
อีเมลล์: INFO@MSU.AC.TH